

ПЪТУВАЩИ ДУМИ

снимка: Антоанета Рובה
оформление: Теодора Цанкова

ОПИТ ЗА ИСТОРИЯ НА ЕДНА ДОКТОРАНТСКА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ ВЪВ ВИЕНА ПРЕЗ 2004 Г. В ИМЕЙЛИ ДО ЗНАТНИ ЛИЧНОСТИ И УЧЕНИ¹

Любомир Георгиев
Централен държавен архив (България)

AN ATTEMPT AT TELLING THE TALE
OF A PHD STUDENT'S SPECIALISATION IN VIENNA IN 2004 AS PRESENTED BY
A SERIES OF E-MAILS TO PEOPLE OF RENOWN AND ACADEMICS

Lyubomir Georgiev
Central State Archives (Bulgaria)
lubo1888@gmail.com

1. До колегите от Български исторически архив при Националната библиотека „Св. св. Кирил и Методий“

Драги колеги,

Споделям жилището с един етнически руснак от Узбекистан, един сицилианец и един емир от Кайро. Преди малко се срещнах с моята научна ръководителка – доц. Искра Шварц – и добре поговорихме, почерпи и кафе. Вчера бе студ + слънце + празникът

¹ Благодаря на Австрийската служба за академичен обмен (Österreichischer Austauschdienst (OeAD), с чиято подкрепа осъществих научен престой от януари до март 2004 г. в австрийската столица. Там събирах исторически извори по темата на дисертацията си „Българите католици в Трансилвания и Банат (XVIII – първата половина на XIX в.)“. Твърде полезен за изследването ми бе забележителният „Опит за политическа и естествена история на Темешварски Банат в писма до знатни личности и учени“, издаден във Виена през 1780 г. от „многоучения“ Франческо Гризеллини. По неговия образец озаглавих предложения тук подбор от имейли.

„Тримата крале“ – идеално за снимки в градината на замъка Шьонбрун! Утре планирам да посетя Народната им библиотека.

Тази немска клавиатура е малко нестандартна, но върши работа².

Пак вали сняг. Тоалетните тук са АБСОЛЮТНО безплатни, „адският“ транспорт – удобен, но скъп. Работният ден е къс, заплатите – високи.

Привет от снежна Виена!

... Не съм намерил още лекции, които да посещавам, но в неделя се черкувах в Августинеркирхе в Хофбург, където са положени сърцата на Хабсбургите. Там слушах „Радецки марш“, изпълнен от корейски черковен хор (имаше и почерпка накрая – глувайн³ и ким-пан, корейска манджа)...

Драги колеги,

Според първите ми впечатления между НБКМ и ОНБ⁴ много неща са подобни – напр. трудностите около електронните каталози (техният е по системата „Алеф“, както на нашата Университетска библиотека). В някои неща ги превъзхождаме – поръчките тук се изпълняват за повече от 2 часа. В други – те нас: ако имаш карта, можеш да поръчваш предварително по интернет и една седмица книгите те чакат. Има доста компютри с интернет за „чифтателите“. Подминавам битовизми като гардеробче с ключ за всекиго и удобни тоалетни. Националната библиотека се намира, както си е редно, в двореца Хофбург. Главният вход е зад опашката на коня на статуята на принц Евгений (Ойген) Савойски. Днес посетих читалнята на техния отдел, който съчетава сбирката „Портрети и снимки“ и Императорската библиотека. Един от календарите на НБКМ мисля да подаря на техния Старопечатен отдел... За повече информация виж <www.onb.ac.at>. Библиотеката на

² Имейлите от Виена писах на латиница. За тази публикация ги транскрибирах на кирилица.

³ Греяно вино.

⁴ Съкращения на имената съответно на българската и на австрийската национална библиотека (Österreichische Nationalbibliothek).

ОПИТ ЗА ИСТОРИЯ...

Института за Източна Европа е приятно място за четене, безплатна е и там има и каталози с фишове...

Драги колеги,

Вече ви писах за колекцията снимки „Билдархив“ <onb.wg.picturemaxx.com>.

Държа сега да ви разкажа за сбирката „Инкунабули“⁵, стари и ценни книги към тукашната Национална библиотека. Входът към нейната читалня – т.нар. Августинерлезезаал (Augustiner-Lesesaal) – е покрит с разноцветен мрамор, подобно на музей или храм. В стълбищата са вградени епиграфски паметници от

Римско време. За да влезеш, трябва да позвъниш и тогава ти отварят. Доста подробно записват кой си и какво четеш. Подръчната сбирка е в масивни шкафове от няколко вида дърво с релефни орнаменти – цветя. Таванът е изрисуван като синьо небе, в което се вихрят героични сцени. Там със символиката на антични и библейски мотиви се прославят победите на знанието, вярата и реда над силите на мрака. В Августинерлезезаал имаше 4 „чифтатели“ и 3 колеги. Беше малко хладно – най-студената от посетените от мен читални. На всяка маса има дунапренени подложки, които могат да се комбинират, така че книгите да бъдат разтворени по най-щадящия подвързията и кориците им начин. Отделна маса е богато отрупана с моливи, острилки, листа за писане и бели ръкавици – всичко за читателите! Техният снабдител с канцеларски материали трябва да е дяволски ловък... Справочниците по стените са напр. „Енциклопедия на класическата митология“, „Събрани съчинения на Гьоте“, библиографии, 20-ина тома изследвания за походите на принц Евгений Савойски. Самообслужване от читатели не се допуска. В сбирката се съхраняват около 8 000 инкунабули, ок. 55 000 книги от XVI в. (от които 35 000 на лат. ез.) и т.н.

⁵ Първопечатни книги.

Книгите, които ми бяха изпълнили обаче, не бяха твърде от полза за мен. Затова пък читалнята за карти ми върши работа. Тя май е единствената тук, където не можеш да пускаш заявки по интернет и по-голямата част от каталога не е дигитализирана.

Затова пък колегата бе особено любезен, донесе ми две чекмеджета фишове за Трансилвания и Банат. Показа ми ценни справочници, сред които многотомният „Общ географски и статистически лексикон на Австрия“, започнат през 1845 г. Хареса ми следният цитат оттам: „Банат не е, както някои лековерни хора смятат, една пуста степ, изпълнена с ужасни блата и седалище на опустошителни болести, с една дума – австрийският Сибир...“ Тази сбирка води началото си от XVIII в., после включва в себе си ценни материали от библиотеката на принц Ойген, че и от Дворцовата библиотека. Имат си хубаво раб. време (както и другите спец. читални) – пон. – ср. 9-16, четв. 12-19, пет. 9-13.

Ако имате въпроси, с удоволствие ще се опитам да ви отговоря.

Приветствам ви,

Любо

2. До мнозина приятели

Петък, февруари 6, 20:11:15, 2004

Скъпи приятели,

Вчера измина точно 1 месец, откак съм във Виена, и реших да го отбележа достойно. Слънцето грееше пролетно и вместо да се завра в библиотеката, аз възседнах закупения си от Бълха пазар за 55 € тайвански маунтинбайк с 21 скорости (всички работещи), предни амортизатори и алуминиева рамка. Обиколих центъра по велосипедната алея и се отправих към Стария Дунав. Първо поспрях в парка Аугартен. Там има ателие за порцелан, което бълва кич на безбожни цени, но две могъщи зенитни кули от Втората световна зарадваха очите ми, а и басейнът за деца бе безплатен. Скъса ми се раницата и спрях да си я зашия на Мексико плац (Мексико е единствената държава, протестирала срещу Аншлуса). Около оня площад е нещо като „Пиротска“ и оттам си купих черен чай. Прецапах „барата“ и достигнах Градчето на ООН. С модерни високи сгради по американски тертип то ясно се отличава от останалата виенска архитектура. Там измъкнах от раницата сандвич, ябълка и шоколад с лешници. Ябълката

ОПИТ ЗА ИСТОРИЯ...

измих в страхотен кенеф – не само сапун, но и букет от живи цветя имаше на всяка мивка! И паркът на острова не бе като геометричните имперски паркове оттатък Дунава, като тези на замъка Шьонбрун например. Растяха свободно всякакви дървета и храсти, в езерцето плаваха вкусни наглед

зеленошиести патки. Друго, което ме зарадва, бяха тенис масите и големите шахматни фигури, с които се играе направо върху карирани площадки. После се отбих до старото корито на реката, по което сега плават всякакви лодки за разходки.

На връщане минах през Библиотеката, колкото да се разпиша, да срещна колегата Мария Баръмова, с която до този момент не се бяхме засичали тук, и да се здрависам с един румънец, с когото се знаем от конференцията в Сибиу. В 19:30 бях във Фолкстеатер, където гледах „Селякът – милионер“ от техния класик Раймонд (така се нарича и кафенето срещу театъра). Някакви феи и други чудовища дуднеха на диалект, пък ми се и доспа, та не разбрах твърде постановката. На връщане пообърках пътя и се разбудих. Когато пристигнах, сицилианецът тъкмо бе повел японца, чехкинята и унгарците на дискотека, ама аз доста се бях потил него ден и само ги изпратих до спирката на трамвая и се прибрах да взема душ и да мръхтя⁶.

Днес по-сериозно наблегнах на четенето, ако и времето да е прекрасно, и със сицилианеца ходихме да си търсим сувенири в Белведере (ит. „чудна гледка“) – двореца на принц Ойген Савойски. После ме налегна графоманията, както вече сте забелязали. Трябва да привършвам, да не би тукашните михлюзи да са ми гепили велосипеда, че я овапцахме.

Поздрави от пролетна Виена:

Любо

⁶ Мръхтенето е дрямката, в която изпадат овцете по пладне, когато се скупчат на сянка под някое дърво и нито спят, нито са будни.

Манастири по Дунава

Високоуважаеми,

Франческо Гризелини е публикувал забележителен „Опит за политическа и естествена история на Темешварски Банат в писма до знатни личности и учени“ (Виена, 1780). Вдъхновен от неговия пример, дръзвам да обърна Вашето внимание върху следното:

7 февр. Облачна и ветровита събота сутрин. Тъкмо се отправях към Библиотеката, когато моят съквартирант, сицилианецът Алберто, предложи да го придружа до манастира Мелк. Вече бях чувал за славата на тази обител и сладкодумният италианец само с 2 думи ме

нави. Виенчанинът Патрик управляваше белия фолксваген. Четвъртият ни спътник бе Евгени от Централна Италия. Докато прекосявахме Wienerwald (Виенската гора), Патрик ни обясни за годишнината от преврата на Долфус от 2 март 1934 г., сложил края на легалните политически партии в Австрия и същевременно – началото на гражданска война.

1. Мелк е огромна сграда върху хълм, боядисана в „Шьонбрунско жълто“. Влиза се по алея, заобиколена от борчета с барокови фризури. Посрещна ни статуята на св. Коломан – някогашния покровител на Niederösterreich (Нидеростеррайх, провинцията около Виена). Във вътрешния двор слънцето огряваше 2 от 3-те слънчеви часовника, като сянката падаше извън циферблата. Библиотеката на манастира, императорското стълбище и апартамент могат да бъдат разгледани само с екскурзовод с/у 7.50 € на човек. Поне видяхме черквата. Евгени е работил навремето като екскурзовод в манастира и ни разправи някои неща. Името Мелк идвало не от мляко, а от лат. дума за

мед. Уотсън, младият монах от „Името на розата“, според книгата бил послушник в обителта.

2. Dürnstein (Дюрнщайн).

Прекосихме Дунава и се отправихме по посока на течението край руини от замъци и лозови масиви. Минахме портите на Дюрнщайн – крепостта,

където бил затворен за откуп крал Ричард Лъвското сърце на връщане от кръстоносния поход (поне така гласят местните легенди). През градчето минава значим колоездачен път и е пълно с реклами, адресирани до велосипедистите. Пихме по кафе меланж. За пръв път си позволих такъв разкош тук и когато платих 2,10 € за едното кафе, преряза ме отвътре. Минахме край паметник на загиналите в защита на западната цивилизация рицари на „Дойче орден“, по-известен у нас като Тевтонски. Впрочем в Австрия съществува жив интерес към историята на ордена. Преди седмица посетих любопитна сказка на една колега от Градския архив на тази тема и се запознах с братя от Тевтонския орден.

3. Следващата ни цел бе манастира Göttweig (Гьотвайг). Извисява се на стръмен хълм на мястото на готско светилище, както показва и самото му име. Заради местоположението си, както и поради обстоятелството, че се държи от бенедиктинци (както Впрочем и Мелк), Гьотвайг е назоваван „Австрийският Монте Касино“. Увенчан е със стени и петоъгълни кули, типични за една хабсбургска крепост от времето на войните с османците. За мото на постоянната изложба за живота на братята бенедиктинци е изведен техният принцип „Ora et labora!“ – „Моли се и се труди!“. Докато беседвахме относно безделието като майка на всички пороци, студеният вятър гневно блъскаше в прозорците на манастира. В аптеката на християнската обител място бяха намерили бюстовете на философи езичници, както и на Хермес Трисмегистус. Повече ме впечатли огромната кухня, въпреки че не им се откъсна от сърцето да ни почерпят с някое от прословутите местни хлебчета. Манастирската черква бе боядисана в розово и други ярки цветове – съвсем като тортичка според сполучливото сравнение на Алберто. Инак в нейната крипта се съхраняват някои особени свети мощи. Там е изписано приветствието „Porta patet cor magis“ – „Портата е отворена, а сърцето – още повече“.

Манастирите, споменати по-горе, се наричат „Щифт“ – „дарение“ (оттам извънредно полезната дума „Щифтунг“, т.е. фондация), тъй като са дарени на църквата от знатни покровители. За тях виж и <www.melk.at>, <www.duernstein.at>, <www.stiftgoettweig.at>.

След това по селските пътища – гладко асфалтирани и с подходящи табели – лесно стигнахме до селото на Хелга. Тя е начална учителка, симпатяга и гадже на Евгени. Селяците

по тези краища не гледат животни. Чергите бяха като нашенските. Обухме чехли и влязохме в слънчевия дом на Хелга, чийто баща сам бе измайсторил цялата дървения. Той прави вино, което не закъсняхме да опитаме. Бялото му е по-добро. Ракия не пече вече, че данъчните яко стискат за гушата.

Хелга ни почерпи и с рядкото немско, и със силното италианско кафе, със сладкиш и сметана. Моите спътници си купиха по бутилка и ние, предвождани от любезната домакиня, се отправихме към „хойриге“ (Heurige), както тук наричат селските кръчми. Първата бе претъпкана, а във втората успяхме да се вредим с много зор. Хората бяха весели, имаше много деца, музика нямаше. Чаша вино, сервирана в страхотна чаша (наистина само 1/8 от литър) + сандвич с шунка бяха по-евтини от онова кафе. На стената има снимки на гроздобер в снега. Лозарите от областта Вайнфиртел не отбелязват празника на виното през февруари като нас, а на 25 ноем. – св. Леополд, който като покровител на Нидеростеррайх е заместил св. Коломан. Сицилианските селяни пък го празнуват през октомври по плодородните склонове на вулкана Етна.

Така премина, казано накратко, моят първи излет извън Виена. Многоученият Гризелини би го описал по-пространно и по-мъдро, но аз толкова мога.

Високоуважаеми,

На 4 март моята тукашна научна ръководителка откри изложба и представи сборник, дело на 10-годишен труд, със заглавие „Надежда за освобождение – 1688–

1699“ – за австрийско-турската война и свързаното с нея Чипровско въстание. Да се похваля – подариха ми сборника с автографи и от двамата тукашни автори, въпреки че моят принос към изложбата бе незначителен. Сборникът много ми харесва и изглежда ще ми върши работа.

Откриването на изложбата започна с изпълнение на две млади цигуларки и приключи с такова. То бе в тукашното ГУА⁷ край Ердберг. Пръв говори неговият шеф Mikoletzky (смятам да посещавам този семестър един негов курс за Австрия в началото на XIX в.) После думата взеха Панто Колев⁸, проф. Арнолд Супан – шефът на Института за Източна Европа, Антоанета Чолакова от Дом „Витгенщайн“, Искра Шварц – моята тукашна научна ръководителка, нейният съавтор Щефан и накрая – представителка на посланичката. Както забелязвате, нивото бе много високо, само малко кофти се получи с тия заместници от българска страна. Словата бяха интересни (освен последното). В тях не липсваше грохотът на битките, нито уважението за добре свършената работа и признанието за успешното и перспективно българо-австрийско сътрудничество. Антоанета Чолакова подчерта, че откриването на изложбата е естествено продължение на 3 март. Всички говорещи и повечето от публиката бяхме с мартеници. Искра носеше едно тъкано елече с мотиви на чипровски килим – твърде уместно. Сред експонатите бе нейна фамилна сребърна гривна, дело на същата школа. Почерпихме се с банички, вино и сокове.

В изложбата се отличаваха привилегийна диплома на свещеника Вуко де Бранко, издадена от император Леополд I, подпечатана с голям восьчен печат, донесена от Мелк. Направи ми впечатление отличното сътрудничество между институциите – и Националната библиотека, и Военният музей бяха дали свои неща. Сред тях погледа грабваха турски „боздуган“, украсен със скъпоценни камъни; мускети система „Montecuscoli“ от края на XVII в., която дава възможност както за фитилно, така и за кремъчно запалване. Тези мускети стояха до разтворена книга, илюстрирана с един „bulgarus robustus“ с подобно оръжие. Голям интерес предизвикваха и географските карти с планове на крепостите Видин, Ниш и Белград.

⁷ ГУА – Главно управление на архивите, днес ДАА – Държавна агенция „Архиви“.

⁸ Виден архивист, тогава заместваше шефа на ГУА.

Днес в Августинерлезезаал попаднах на подробно известие за българските колонии, взето от един учебник за трансилвански сакси, издаден към 1840 г.; както и на описание на трансилванските народи, отпечатано тук в края на XVIII в.

Нещо интересно из София?

С архиварски привет:

Любо

П. П. Прилагам поканата за изложбата.

Тук има доста магнолии – и във виличките край Дунава, и покрай лозята в нашата махала, естествено, и в парковете. Инак в събота отскочих до Пресбург (Братислава). На Великден в пристъп на благочестие, както подобава на 33-годишен, посетих 3 меси – в полунощ с гръцкия архиепископ, сутринта в Хърватската черква, по обед с кардинала във виенската катедрала Щефансдом. Както всяка неделя, разгледах и един музей – този път на пожарната команда.

3. До различни приятелки (поотделно)

Грюс Гот⁹!

Би ли била така добра да ми драснеш имената на няколко видни родни хеви метъл и хард рок групи, за да мога достойно да участвам в международни форуми (на по бира, естествено), провеждани тук?

Благодаря предварително.

Поздрави благоверния.

Сервус!¹⁰

Привет, драга!

Тук спането е скъпо – нормално за самостоятелна стая + обща кухня и баня е докъм 300 €. На мен ми взимат 330, защото който ми дава стипендията, дава ми и

⁹ Австрийски поздрав, съответстващ на „Дал бог добро“.

¹⁰ Австрийски поздрав, съответстващ на „На Вашите услуги“.

квартирата, та не мога да мрънкам. За храна (без крѝчми) си сложи с 50% отгоре, отколкото даваш в София. В суперите „Хофер“ суха супа 4 порции или шоколад с лешници 100 гр. струват 0,35 €; натур. сок и млякото литър е 0,70 €, банани и портокали са на нашите цени; но пък хлябът е 0,75 € кг., сиренето е към

5 €. В Испания едва ли е по-евтино. Има много евтини удоволствия – правостоящи билети за театър и опера по 1 – 2 €. Намират се и АБСОЛЮТНО безплатни забавления като среща с поети в Българския култ. дом „Витгенщайн“ + шведска маса – ама рядко.

Месечната карта за цялата мрежа е 45 €, ама аз си купих маунтънбайк с 21 скорости за 55 €! Не че не се набутах после с 40 за фарове и вериги, ама за 3 месеца съм на далавера, ако не ми го гепят. Януари пътувах с карта много, но контрольор не видях. Разправят обаче, че имало и че глобата е 60 €.

Не знам каква е средната заплата тук, можеш да я провериш по интернет, но руски студенти пускат обяви за уроци по руски 9 €/час, а правителството компенсира намаляването на реалните доходи на пенсионерите, които вземат по-малко от 780 €. Стига подробности. Ако СПАНЕТО ти е осигурено, хората са готини, не ти искат пари за тази работа и ти се скита – пробвай! От 360 € (без да броим спането обаче) можеш добре да си караш + да спестяваш към 100 /примерно/.

Ако нещо конкретно те вълнува – питай! Утре по това време пак смятам да си проверя пощата.

Умната!

Здравей!

Още миналата неделя, в последния топъл ден, посетих парка „Пратер“. На път ми беше покритата с екстравагантна шарена керамика и причудлива в борбата си срещу геометризма къща на Хундертвасер. Хундертвасер е пример за това, как от изкуство се прави запазена марка, която после се продава добре. Чак и музей са му посветили.

Непосредствено до Хундертвасер се намира Гензевайдеплац. На този площад на 12 март 1421 г. са изгорени живи към 200 евреи. Погроми е имало и преди това във Виена, но през 1420 самият херцог Албрехт V ги обвинява в светотатство и съучастничество с хуситите. Мнозина се укрепяват в синагогата, където се самоубиват до крак от страх да не бъдат покръстени децата им. Последен остава равинът, който пали синагогата, преди да се убие. Следва погром, при който останалите бедни евреи ги натоварват на лодки без гребла и ги пускат по Дунав към Унгария. Богатите обаче ги мъчат да си изкажат имането и да се покръстят.

Споменатите по-горе 200 не сменили вярата си. Тяхната пепел била преровена внимателно от предприемчиви граждани и студенти, които се надявали да намерят погълнатите от евреите скъпоценности. От камъните на синагогата, разрушена до основи, изградили университет за особено отличилите се в погрома преподаватели и студенти. Така Виена била наречена от евреите „Кървавата земя“.

4. До различни приятели поотделно

жената!

Приятелю жаркий,

Безплатни кенефи – бол, музеи и сказки без пари също се намират, ама кафенцата оредяха, та се налага да си джуркам в пластмасова бутилка и да ги лоча в гардероба на библиотеката, че инак ме избива на мръхтене.

И на мен ми е тежък тукашният сух режим, добре че в сряда си правим купон в ТВ залата и всеки мъкне по нещо, та не съм съвсем на сухо.

Драги ми кръчмарю, поздравя клиентелата и

Сервус!

Драги ми Юрдане,

ОПИТ ЗА ИСТОРИЯ...

В края на миналата седмица българската колония тук и австрийската четяща публика биде разтърсена от появата на три светила от нашия лит. небосклон – Е. Дворянова, Г. Господинов и А. Попов. Те четеха свои текстове, озвучавани от струните на Г. Райков и Т. Осканян.

Много добре се получи наистина! Като почнеш от „Гаустин“ през „Госпожа Г.“, та до „Руския имейл“ – немци и наши искрено се забавляваха... Третата вечер в Дома „Витгенщайн“¹¹ за разкош даже имаше и старец, който бе категоричен, че „Лаура“ на Господинов е порнография и че родното слово е в упадък, та стана голям смях.

Спомени от началото на 90-те + Асеновградски мавруд сгряха моето сърце в зимната чужбинска нощ.

Иначе тук е весело.

Бъди щастлив и поздрави Стоимен и Рафата!

Сервус!

Привет, Стефанаки!

Сицилианецът имаше рожден ден на 25 февруари и от любов към авантюрите и към една унгарка реши да го празнува в Будапеща. Първия ден времето бе гадно, но вечерта се насладихме на тукашните по-достъпни от австрийските кръчми и кафенета. Особено ми хареса един покрит с платнище двор, където горяха мощни газови горелки, имаше удобни столове и джаги – въобще напомняше Валхала (според Р. Вагнер). Сладкото унгарско вино също ми допадна. Втората вечер нощувах в общежитието на Централноевропейския университет. Добре ми дойде сауната там след голямото ми намръзване в ледената нощ горе на крепостта. Отбих се и до самия университет. На ул. „Надор“ посетих медиевистиката. В много прекрасно място си учил – палат, евтино барче... Като природа Будапеща ми хареса повече от Виена, Музеят на земеделието е приказен замък, Площадът на героите също е по-добър от виенския. Като удобство и чистота обаче тук във Виена си е по-добре, пък и разбирам какво ми говорят.

¹¹ Български културен център във Виена.

Снимки: д-р
Любомир Георгиев

Паметник на императрица Мария Терезия (1745–1765)